

**ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

**РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА
(Інформаційно-аналітичний дайджест)**

Жовтень – грудень 2015 р.

Київ – 2015

УДК 341:061.1ЄС

P45

СЕРІЯ «РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА»

*Серію рекомендовано до друку Вченою радою Інституту законодавства
Верховної Ради України (Протокол № 9 від 26 жовтня 2006 р.)*

Реферативний огляд європейського права : інформаційно-аналітичний
P45 дайджест / Жовт. – груд. 2015 р. – К., 2015. – 51 с.

Серію «Реферативний огляд європейського права» запроваджено в Інституті законодавства Верховної Ради України з метою оперативного системного інформування державних органів, наукових установ та громадськості щодо прийняття європейських законодавчих актів, розвитку європейської правової доктрини та практики Європейського суду з прав людини.

Серію розраховано на народних депутатів України, депутатів місцевих рад, працівників секретаріатів комітетів і фракцій Верховної Ради України, помічників-консультантів народних депутатів України, а також фахівців, які працюють у сфері адаптації національного законодавства до норм європейського права.

УДК 341:061.1ЄС

© Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015

РЕЗЮМЕ ВИПУСКУ

У першому розділі реферативного огляду подаються анотації новоухвалених актів Ради Європи. Зокрема, у зазначений період увагу Ради Європи привернули питання зловживання досудовим затриманням у державах – учасницях Європейської конвенції з прав людини, розподілу батьківських обов'язків та посиленні ролі батька, переосмислення антидопінгової стратегії в Європі, посилення боротьби з насильством щодо жінок і побутовим насильством тощо.

Серед нових документів Європейського Союзу, огляду яких присвячено другий розділ, – акти, що регулюють питання встановлення порядку і надання інформації у сфері технічних норм і стандартів щодо послуг в інформаційному суспільстві, окремі аспекти спільної комерційної політики, заходи щодо організації туристичних турів та пов'язаних із цим послуг тощо.

Третій розділ збірника присвячено практиці Європейського суду з прав людини за скаргами проти України. Рішення Суду щодо порушення прав на справедливий судовий розгляд, ухвалені за цей період, стосувалися переважно невиконання рішень національних судів та затягування судових розглядів у національних судах. Рішення, ухвалені за звітний період, що не увійшли до цього випуску, будуть розміщені у наступних випусках огляду. Загалом за 2015 р. ЄСПЛ ухвалив по суті 44 рішення за скаргами проти України (для порівняння: у 2014 р. – 40, у 2013 р. – 69, у 2012 р. – 71; у 2011 р. – 105, 2010 р. – 109, у 2009 р. – 126, у 2008 р. – 110, у 2007 р. – 108).

Четвертий розділ огляду містить матеріали стосовно енергетичної безпеки Європейського Союзу, захисту даних щодо поліцейської та судової співпраці у кримінальних справах, наслідків можливого виходу Великої Британії з ЄС, експертні оцінки щодо готовності Болгарії стати частиною Шенгенської зони.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР ТА ТЕРМІНІВ	7
I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ	9
ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ.....	9
<i>Резолюція 2077 (2015) від 1 жовтня 2015 року «Зловживання досудовим затриманням у державах – учасницях Європейської конвенції з прав людини»</i>	<i>9</i>
<i>Резолюція 2079 (2015) від 2 жовтня 2015 року «Рівність та розподіл батьківських обов’язків: роль батька»</i>	<i>10</i>
<i>Резолюція 2080 (2015) від 2 жовтня 2015 року «Переосмислення антидопінгової стратегії»</i>	<i>12</i>
<i>Резолюція 2081 (2015) від 27 листопада 2015 року «Доступ до правосуддя та Інтернет: потенціал та виклики».....</i>	<i>13</i>
<i>Резолюція 2082 (2015) від 27 листопада 2015 року «Доля тяжкохворих ув’язнених у Європі»</i>	<i>15</i>
<i>Резолюція 2083 (2015) від 27 листопада 2015 року «Міграція з Китаю до Європи: виклики та можливості»</i>	<i>17</i>
<i>Резолюція 2084 (2015) від 27 листопада 2015 року «Застосування найкращої практики у боротьбі з насильством щодо жінок»</i>	<i>18</i>
ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ.....	20
<i>Рекомендація CM/Rec(2015)7 від 14 жовтня 2015 року «Про педагогічні матеріали для освіти з питань ландшафтів у початковій школі»</i>	<i>20</i>
<i>Рекомендація CM/Rec(2015)8 від 14 жовтня 2015 року «Про застосування статті 9 Європейської ландшафтної конвенції щодо транскордонних ландшафтів»</i>	<i>20</i>
II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	22
<i>Директива (Євросоюз) 2015/1535 Європейського Парламенту та Ради від 9 вересня 2015 року, що встановлює порядок надання інформації у сфері технічних норм і стандартів стосовно послуг в інформаційному суспільстві (кодифікована версія)</i>	<i>22</i>
<i>Рішення (Євросоюз) 2015/1814 Європейського Парламенту та Ради від 6 жовтня 2015 року стосовно створення і</i>	

<i>функціонування резерву стабільності ринку для схеми торгівлі викидами парникових газів в ЄС та стосовно внесення змін до Директиви 2003/87/ЄС.....</i>	<i>24</i>
<i>Регламент (Євросоюз) 2015/1843 Європейського Парламенту та Ради від 6 жовтня 2015 року, що встановлює процедури Союзу у сфері спільної комерційної політики з метою забезпечення реалізації прав Союзу згідно з правилами міжнародної торгівлі, зокрема тими, що встановлені під егідою Світової організації торгівлі (кодифікована версія).....</i>	<i>25</i>
<i>Директива (Євросоюз) 2015/2302 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 року про заходи щодо організації туристичних турів та пов'язаних із цим послуг, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 і Директиви 2011/83/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 90/314/ЄЕС.....</i>	<i>26</i>
ІІІ. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ	28
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «РУСЛАН ЯКОВЕНКО проти України» від 4 червня 2015 року (Остаточне рішення від 4 вересня 2015 року, заява № 5425/11)</i>	<i>28</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ЛУЦЕНКО проти України (№ 2)» від 11 червня 2015 року (Остаточне рішення від 11 вересня 2015 року, заява № 29334/11)</i>	<i>30</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «УШАКОВ та УШАКОВА проти України» від 18 червня 2015 року (Остаточне рішення від 18 вересня 2015 року, заява № 10705/12)</i>	<i>33</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «СОКІЛ проти України» від 22 жовтня 2015 року (заява № 65032/09)</i>	<i>35</i>
ІV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА.....	40
<i>Захист даних для поліцейської та судової співпраці у кримінальних справах.....</i>	<i>40</i>
<i>Болгарія готова стати частиною Шенгенської зони.....</i>	<i>41</i>
<i>Енергетична безпека Європейського Союзу – незмінний пріоритет.....</i>	<i>43</i>
<i>Наслідки можливого виходу Великої Британії з ЄС.....</i>	<i>45</i>

Греція: економічна криза, державний борг, боротьба з корупцією..... 48

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР ТА ТЕРМІНІВ

Договір ЄС – Договір про заснування Європейського Співтовариства.

ДФЄС – Договір про функціонування Європейського Союзу.

ЕМС – Економічний і монетарний союз.

Євратом – Європейське Співтовариство з атомної енергії.

Європейська Рада – міждержавна складова Європейського Союзу, до якої входять глави держав чи урядів країн – членів ЄС та Голова Європейської Комісії. Європейська Рада збирається щонайменше двічі на рік під головуванням керівника держави чи уряду держави-члена, що головує в Раді.

Європейське Співтовариство (Співтовариство) – засноване згідно з Римським договором 1957 р. З 1993 р. цей термін було витіснено із загального вжитку терміном «Європейський Союз», тепер він застосовується для позначення міждержавного об'єднання держав-членів, які утворюють Європейський Союз.

ЄІБ – Європейський інвестиційний банк.

Європейський Суд – Європейський суд з прав людини.

Європейські Співтовариства – Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, Європейське Співтовариство з вугілля та сталі, а також Європейське Економічне Співтовариство. Внаслідок їх злиття у 1967 р. цими трьома Співтовариствами керують єдині інституції, тому часто їх узагальнено називають «Європейське Співтовариство». Відколи у 2002 р. Європейське Співтовариство з вугілля та сталі припинило існування, фактично залишилося два Європейських Співтовариства.

ЄКПЛ – (Європейська) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

ЄП – Європейський Парламент. Одна з семи інституцій Європейського Союзу (ст. 13 консолідованої версії Договору про ЄС від 2010 р.). Є асамблеєю представників держав – членів ЄС, обирається прямим загальним голосуванням.

ЄС – Європейський Союз. Заснований згідно з Договором про Європейський Союз 1993 р. (інші назви – Маастрихтський договір,

Договір про ЄС або ДЄС) зі змінами, внесеними Лісабонським договором від 13.12.2007 р.

ЄЦБ – Європейський центральний банк. Одна з семи інституцій (разом із Європейською Радою, Радою ЄС, Європейською Комісією, Судом ЄС, Європейським центральним банком та Рахунковою палатою) Європейського Союзу (ст. 13 консолідованої версії Договору про ЄС від 2010 р.).

КМ (Комітет міністрів) – Комітет міністрів Ради Європи.

Комісія, ЄК (Європейська Комісія) – одна з семи інституцій Європейського Союзу згідно з Договором про Європейський Союз зі змінами, внесеними Лісабонським договором від 13.12.2007 р.

ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи.

Рада (Рада ЄС) – одна з семи інституцій Європейського Союзу.

РЄ – Рада Європи.

СОТ – Світова організація торгівлі.

Суд ЄС – Суд Європейських Співтовариств. Одна з семи інституцій Європейського Союзу.

ШИС – Шенгенська інформаційна система.

I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ

ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ

Резолюція 2077 (2015) від 1 жовтня 2015 року «Зловживання досудовим затриманням у державах – учасницях Європейської конвенції з прав людини»¹

Враховуючи важливість застосування презумпції невинуватості під час розгляду кримінальних справ та важливість і виключність такого запобіжного заходу, як досудове затримання, що має застосовуватися лише у випадках, коли інших заходів не достатньо для забезпечення цілісності та безпеки судового процесу, ПАРЄ закликає держави – учасниці ЄКПЛ:

– вжити заходів для скорочення випадків досудового затримання, включаючи:

– підвищення обізнаності серед суддів і прокурорів щодо законодавчих обмежень, встановлених для досудового затримання національним правом і ЄКПЛ та щодо негативних наслідків досудового затримання для осіб, яких утримують під вартою, їх сімей та суспільства в цілому;

– забезпечення прийняття рішень про досудове взяття під варту найкваліфікованішими суддями чи колегіями суддів і законодавчу заборону негативних наслідків для суддів у випадках відмови ними від застосування такого заходу, як досудове затримання;

– забезпечення вищого рівня конкуренції між працівниками правоохоронних органів і правозахисниками, включаючи вільний доступ юриста до затриманої особи, доступ до матеріалів розслідування до винесення рішення чи продовження тримання під вартою, у тому числі шляхом державного фінансування правової допомоги, включаючи судові слухання щодо досудового затримання;

¹ Resolution 2077 (2015) Abuse of pretrial detention in States Parties to the European Convention on Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22206&lang=en>

– зниження рівня дискримінації при застосуванні досудового затримання по відношенню до іноземців, особливо шляхом уточнення, що факт того, що особа є іноземцем, сам по собі не підвищує ризик втечі;

– обмеження використання такого заходу, як досудове затримання з метою, іншою ніж здійснення правосуддя, і звільнення затриманих, які наразі знаходяться під вартою за принизливих умов.

Резолюція 2079 (2015) від 2 жовтня 2015 року «Рівність та розподіл батьківських обов’язків: роль батька»²

Парламентська асамблея постійно сприяє просуванню ідей гендерної рівності як у робочому, так і в приватному житті. Переважна частина ідей ПАРЄ у цій сфері успішно впроваджується у більшості держав – членів Ради Європи, хоча такі здобутки і не становлять собою кінцеву мету Асамблеї. Рівність між батьками в сім’ях повинна забезпечуватися і підтримуватися з моменту народження дитини, а роль батька по відношенню до дитини, навіть найменшого віку, має бути краще визначена та повинна мати більше значення.

У зв’язку з цим ПАРЄ відзначає, що розподіл обов’язків між батьками по відношенню до дитини тягне за собою виникнення прав, обов’язків і відповідальності по відношенню до неї. Але при цьому безспірним фактом залишається те, що батько дитини часто стикається із законами, практикою та упередженнями, що призводять до його відсторонення чи обмеження (звуження) його відносин з дитиною.

Виходячи з таких міркувань, Асамблея закликає держави-члени до:

– підписання та/чи ратифікації, у випадку, якщо це не було зроблено раніше, Європейської конвенції про здійснення прав дітей 1996 р. та Конвенції про контакт з дітьми 2003 р.;

– підписання та/чи ратифікації, у випадку, якщо це не було зроблено раніше, Конвенції про цивільно-правові аспекти

² Resolution 2079 (2015) Equality and shared parental responsibility: the role of fathers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22220&lang=en>

міжнародного викрадення дітей 1980 р. та її коректної імплементації; особливо це стосується забезпечення належної співпраці між компетентними органами та, за необхідності, швидкого реагування на відповідні випадки викрадення;

– забезпечення рівності прав батьків по відношенню до їхніх дітей законодавчим та адміністративним шляхом, гарантуючи при цьому кожному з батьків право на інформацію та вираження своєї думки щодо рішень, які можуть мати вплив на розвиток чи інтереси дитини;

– усунення законодавчого розрізнення за сімейним станом батьків, які визнали дитину своєю;

– включення до національного законодавства положень про спільне проживання дитини з кожним із батьків після їх розлучення, виключивши при цьому випадки жорстокого поводження чи побутового насильства, з урахуванням часу, який дитина проводить з кожним із батьків, виходячи зі своїх власних інтересів;

– поваги до права дитини на висловлення своєї думки щодо будь-яких питань стосовно себе у випадках, коли встановлено, що дитина повністю розуміє питання;

– враховування умов проживання при встановленні соціальних пільг;

– вжиття на законодавчому рівні всіх можливих заходів для забезпечення права дитини на житло та на доступ до такого житла;

– підтримки та, у випадках, коли це необхідно, розвитку практики медіації в рамках судових слухань, у яких однією зі сторін чи зацікавленою особою виступає дитина;

– надання доступу до дитини під час судового процесу фахівцям, які мають пройти спеціальні тренінги і бути обізнаними зі специфічними правами і потребами дітей різних вікових категорій у рамках системи ювенальної юстиції;

– підтримки застосування батьківських планів, що дозволяють останнім самостійно визначати принципово важливі аспекти життя їхніх дітей та передбачають можливість внесення змін у зв'язку з проханням дитини, особливо щодо місця її проживання;

– запровадження у національне законодавство оплачуваних відпусток по догляду за дитиною для батька, серед яких перевага надається неперехідній формі відпустки.

Резолюція 2080 (2015) від 2 жовтня 2015 року «Переосмислення антидопінгової стратегії»³

Розуміючи важливість збереження спортивних цінностей і забезпечення найвищих можливих стандартів у спорті, а також усвідомлюючи вплив допінгу на підрив цих спортивних цінностей та іміджу спорту в цілому, ПАРЄ рекомендує державам-членам:

– переглянути та узгодити національне законодавство з урахуванням необхідності імперативного врегулювання захисту прав спортсменів та встановлення ефективних засобів контролю, виявлення випадків та покарання за вживання допінгу;

– посилити співпрацю та інформаційний обмін між різними державами, що залучені до боротьби зі вживанням допінгу, та розвивати міждержавну співпрацю у сфері контролю та розслідування порушень антидопінгового законодавства, так само, як і у сфері протидії поширенню допінгових речовин і порушенню прав, що здійснюється в результаті такого поширення;

– у кожній європейській країні забезпечити відповідну підготовку і провести навчання спеціально призначених суддів, які розглядатимуть справи щодо вживання допінгу та пов'язані з цим спортивні питання, наприклад, питання корупції чи підкупу з метою отримання переваги у спортивному змаганні; необхідно розглянути можливість надання таким суддям юрисдикції на національному рівні;

– прийняти національні програми із запобігання вживанню допінгу;

– невідкладно ратифікувати Конвенцію Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я 2011 р.⁴

³ Resolution 2080 (2015) Rethinking the anti-doping strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22221&lang=en>

⁴ Україна ратифікувала Конвенцію Законом № 4908-IV від 07.06.2012 р. Конвенція набирає чинності з 1 січня 2016 р.

Національним та міжнародним спортивним асоціаціям та федераціям Асамблея рекомендує:

– забезпечити надання вичерпної інформації про антидопінгові стандарти та механізми, розвивати програми інформування та обізнаності молоді, в тому числі такі, що інформують про небезпеки, пов'язані з використанням харчових добавок, особливо тих, що відсутні в офіційному товарообігу;

– розвивати стратегії «розумного» вибору форми контролю, особливо це стосується контролю учасників, які не посіли призові місця у змаганнях;

– полегшити процедури обміну інформацією з правоохоронними органами та національними антидопінговими установами;

– встановити спеціальні лінії для забезпечення можливості телефонного інформування про випадки вживання допінгу;

– враховувати при календарному плануванні спортивних заходів ризики фізичного виснаження спортсменів, беручи також до уваги можливість встановлення кількісного обмеження на участь одного спортсмена у змаганнях за визначений період;

– провести роботу, у співпраці з компетентними органами, спрямовану на підвищення рівня обізнаності молоді в школах щодо ризиків, пов'язаних зі вживанням допінгу, та надавати допомогу у розвитку спортивної культури, що ґрунтується на повазі до спортивних цінностей та етики, а не на перемозі будь-якою ціною.

Резолюція 2081 (2015) від 27 листопада 2015 року «Доступ до правосуддя та Інтернет: потенціал та виклики»⁵

Парламентська асамблея:

– нагадуючи, що доступ до правосуддя є одним із головних принципів концепції правової держави, в якій панує верховенство права, що є передумовою для громадян для ефективного здійснення своїх прав, та зазначаючи, що доступ до системи правосуддя часто

⁵ Resolution 2081 (2015) Access to justice and the Internet: potential and challenges [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22283&lang=en>

тягне за собою високі витрати у вигляді часу і грошей, перешкодою для цього можуть бути обмежені ресурси судів;

– відзначаючи спроби окремих держав-членів реформувати судові системи, з метою прискорення вирішення процедурних питань і полегшення доступу до судових послуг, зокрема шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);

– усвідомлюючи, що використання ІКТ відкриває шлях до використання альтернативних видів вирішення спорів, зокрема вирішення спорів он-лайн (ВСО), а також можливості, що надає таке вирішення спорів та виклики, з якими доведеться стикнутися при використанні ВСО,

закликає держави-члени до:

– ініціативної розробки доступних процедур ВСО у відповідних випадках; підвищення рівня обізнаності громадян про їх наявність і створення стимулів для участі в таких процедурах, у тому числі шляхом сприяння авторитету позасудових рішень ВСО і розширення обсягу знань юристів про ВСО;

– забезпечення для вже існуючих і створених у майбутньому механізмів ВСО захисту прав користувачів відповідно до статей 6 та 13 ЄКПЛ, включаючи право на правову допомогу;

– забезпечення учасникам ВСО права на судовий розгляд справи, визначеного статтею 6 ЄКПЛ;

– підтримки розвитку загальних мінімальних стандартів, яким має відповідати ВСО, *inter alia*, з метою забезпечення рівності учасників процедур ВСО та підтримки належного рівня акредитації осіб, які надають послуги ВСО;

– продовження моніторингу технологічного розвитку з метою запровадження використання ІКТ в судових органах для покращення ефективності правосуддя, гарантуючи тим самим чесність та прозорість судових процедур, захист персональних даних, а також забезпечення юристів та працівників судів можливостями навчитися використовувати та користуватися правом застосування ІКТ в ході судових слухань.

Резолюція 2082 (2015) від 27 листопада 2015 року «Доля тяжкохворих ув'язнених у Європі»⁶

ПАРЄ, усвідомлюючи, що жодна особа не повинна помирати у в'язниці, що кожен ув'язнений повинен мати можливість померти поза межами виправних закладів, ухваленням цієї Резолюції має на меті змінити правові та практичні рамки, що заважають реалізації цих прав та забезпеченню належного нагляду за пристарілими та невиліковно хворими ув'язненими.

З цією метою ПАРЄ закликає держави-члени до:

– приведення національного законодавства та практики у відповідність до міжнародних стандартів захисту прав на рівний доступ до медичної допомоги;

– запровадження процедури, згідно з якою тяжкохворі ув'язнені можуть бути звільнені від покарання з метою отримання спеціалізованої медичної допомоги за умови отримання судового дозволу на таке звільнення;

– запровадження процедури, за якою люди похилого віку або особи, які мають невиліковні захворювання, можуть бути звільнені від покарання за умови отримання судового дозволу на таке звільнення;

– забезпечення того, щоб відповідні органи:

– дозволяли проводити таке лікування та надавали транспорт у випадку, якщо ув'язнений потребує спеціалізованого медичного втручання поза межами закладу, в якому він відбуває покарання;

– здійснювали оцінку ризиків з метою виявлення необхідного рівня належних обмежень, якщо такі обмеження є необхідними під час лікування поза межами закладу, в якому особа відбуває покарання, враховуючи її попередній стан здоров'я та зміну у такому стані;

– приймали рішення за зверненнями щодо тимчасового чи постійного звільнення невідкладно, враховуючи при цьому медичну необхідність та поточну ситуацію і стан здоров'я ув'язненого;

⁶ Resolution 2082 (2015) The fate of critically ill detainees in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22284&lang=en>

– встановлювали плани геріатричного, паліативного та довічного догляду і допомоги, що відповідають специфічним потребам ув'язнених похилого віку, невиліковно та тяжко хворих з метою забезпечення найбільш гуманного та комфортного середовища для ув'язненого.

Додатково ПАРЄ звертається з проханням до:

Туреччини: 1) прийняти національну стратегію, що визначить використання певних обмежень до ув'язнених під час їх утримання в медичних закладах та межі застосування таких обмежень відповідно до загроз, які може становити відповідна ув'язнена особа; 2) покласти відповідальність за транспортування ув'язнених до лікарень за межами установ відбування покарання на іншу, ніж Жандармерія, службу і вжити всіх необхідних заходів для забезпечення поваги до честі і гідності ув'язненого до та під час такого транспортування, переконавшись при цьому, що таке транспортування відбувається без неналежних чи дискримінаційних затримок і не тягне за собою недбалого ставлення до ув'язненого; 3) внести зміни до законодавства про призупинення ув'язнення з медичних причин.

Румунії: 1) збільшити кількість медичного персоналу у закладах ув'язнення, включаючи створення стимулюючих умов для роботи у таких закладах висококваліфікованих медичних працівників; 2) суттєво збільшити кількість харчів, що виділяються ув'язненим на день; 3) подвоїти зусилля у подоланні перенаповнення в'язниць та створенні належних умов утримання для підтримки здоров'я та забезпечення відновлення після хвороби.

Чорногорії: збільшити чисельність медичних працівників у закладах ув'язнення та покращити співпрацю з медичними закладами за межами таких закладів, особливо щодо психологічного здоров'я та лікування таких захворювань.

ПАРЄ також відмічає, що зазначені вище проблеми стосуються також ув'язнених з обмеженими можливостями і наголошує, що такі випадки мають бути розглянуто окремо.

Резолюція 2083 (2015) від 27 листопада 2015 року «Міграція з Китаю до Європи: виклики та можливості»⁷

У цій Резолюції ПАРЄ відзначає, що зі зростанням китайської економіки обсяги міграційних потоків з цієї країни за останні десять років збільшилися. Усвідомлюючи при цьому, що дедалі зростаюча кількість китайського населення у Європі представляє собою безліч можливостей, ПАРЄ водночас звертає увагу на пов'язані з цим виклики, які необхідно врегульовувати на законодавчому і політичному рівнях як усередині держав-членів, так і на рівні Ради Європи.

Беручи до уваги велику кількість нелегальних мігрантів, Асамблея вважає також за доцільне врегулювати питання їх правового захисту та покращення трудових умов. Інтеграція китайських мігрантів є серйозним викликом для європейської міграційної політики на всіх рівнях, а також для співпраці з боку Китаю у вигляді діалогу з організаціями, що займаються міграційною політикою.

З метою покращення міграційної ситуації в Європі з огляду на міграцію з Китаю та взаємовигідного врегулювання викликів, які вона становить, ПАРЄ закликає держави-члени:

- розвивати співробітництво з відповідними органами влади Китаю з питань доступу до персональних даних та інформації про випадки нелегальної міграції;

- поліпшувати співпрацю з компетентними органами Китаю, відповідальними за проведення кримінальних розслідувань з метою виявлення потоків нелегальних мігрантів та контрабандних мереж між Європою та Китаєм;

- проводити тренінги та реалізовувати спеціальні програми для міграційних служб Китаю, органів поліції, консульств та туристичних агентств з виявлення підроблених документів та випадків контрабанди;

- спростити процес отримання громадянства у відповідних державах перебування та гарантувати надання довгострокових посвідок на проживання для мігрантів з Китаю;

⁷ Resolution 2083 (2015) Chinese migration to Europe: challenges and opportunities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22286&lang=en>

– розвивати політику, спрямовану на спрощення кваліфікованим студентам пошуку роботи в Європі після завершення навчання;

– підписати двосторонні угоди з Китаєм щодо питань соціального забезпечення, освіти та інших питань, пов'язаних з інтеграцією китайських громадян;

– забезпечити позитивний імідж китайської міграції в Європу, фокусуючись на її перевагах та можливостях;

– встановити міжкультурний діалог між китайською спільнотою та спільнотами країн перебування мігрантів з Китаю, враховуючи інші спільноти мігрантів;

– розвивати масштабний діалог з китайськими організаціями та громадянським суспільством з метою розробки і реалізації проектів, спрямованих на забезпечення інтеграційних потреб китайської спільноти;

– забезпечити розвиток найкращої практики «китайської інтеграції» в Європі;

– заохочувати представництво китайських спільнот на місцевому рівні;

– сприяти збереженню зв'язків між китайськими мігрантами та їх батьківщиною шляхом підтримки проектів з використання нових комунікаційних технологій китайською мовою.

ПАРЄ також закликає ЄС та інші міжнародні організації та об'єднання, зокрема, МОП до спільного розвитку цільових програм зі зміцнення співпраці Європи та Китаю у питаннях, пов'язаних з міграцією.

Резолюція 2084 (2015) від 27 листопада 2015 року «Застосування найкращої практики у боротьбі з насильством щодо жінок»⁸

Насильство щодо жінок є поширеним явищем в Європі, адже від нього страждає третина усього жіночого населення. Насильство щодо жінок є однією з форм дискримінації та грубим порушенням прав людини, що загрожує здоров'ю жінки та її соціальному й

⁸ Resolution 2084 (2015) Promoting best practices in tackling violence against women [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=22288&lang=en>

економічному благополуччю. Шляхом прийняття ряду документів, у тому числі резолюцій 1861 (2012) «Про просування Радою Європи Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» та 1963 (2013) «Про насильство щодо жінок в Європі», Парламентська асамблея постійно підтримує загальну діяльність Ради Європи у сфері боротьби з цими явищами.

Набрання чинності Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі – Конвенція) стало важливим досягненням РЄ у боротьбі з насильством. Державам – членам Ради Європи слід підтримувати таку тенденцію.

Виходячи з таких міркувань, ПАРЄ закликає держави-члени:

- підписати та/або ратифікувати, якщо цього досі не зроблено, Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами;

- ефективно імплементувати положення Конвенції з урахуванням майбутнього доробку Групи експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (ГРЕВІО) та інших відповідних рекомендацій;

- використовувати найкращий досвід інших держав у розробці законодавства і стратегій ефективної боротьби з усіма формами насильства щодо жінок;

- заохочувати проведення оцінювання діяльності служб підтримки працюючих жінок та національних установ з прав людини при розгляді питання про ратифікацію або імплементацию Конвенції;

- проводити відповідні дослідження та збір даних стосовно боротьби з насильством щодо жінок, у тому числі звітності експертів, даних про процедури надання компенсації тощо;

- продовжувати забезпечувати належний рівень фінансування заходів із запобігання, допомоги і захисту жертв усіх форм насильства щодо жінок, включаючи побутове насильство.

ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ

Рекомендація CM/Rec(2015)7 від 14 жовтня 2015 року «Про педагогічні матеріали для освіти з питань ландшафтів у початковій школі»⁹

Комітет міністрів:

– посилаючись на зміст статті 6.В Європейської ландшафтної конвенції 2000 р., яка визначає, що кожна її сторона зобов'язується сприяти створенню шкільних та університетських курсів, які у відповідних предметних розділах висвітлюватимуть цінності, притаманні ландшафтам, і питання, які виникають у зв'язку з їхньою охороною, регулюванням та плануванням;

– закликаючи до виконання принципів, викладених у Рекомендації CM/Rec(2008)3 Комітету міністрів «Про керівні настанови щодо імплементації Європейської ландшафтної конвенції», відповідно до якої шкільні програми мають сприяти обізнаності дітей щодо ландшафтів,

рекомендує урядам держав-членів зробити документ «Педагогічна діяльність з ландшафтних питань у сфері початкової освіти» доступним для громадськості як джерело натхнення та сприяти його поширенню і перекладу на інші мови, за необхідності.

Рекомендація CM/Rec(2015)8 від 14 жовтня 2015 року «Про застосування статті 9 Європейської ландшафтної конвенції щодо транскордонних ландшафтів»¹⁰

Комітет міністрів:

– враховуючи зміст статті 9 Європейської ландшафтної конвенції 2000 р., що визначає: «Сторони заохочуватимуть транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному

⁹ Recommendation CM/Rec (2015)7 of the Committee of Ministers to member States on pedagogical material for landscape education in primary school [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2370935&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

¹⁰ Recommendation CM/Rec (2015)8 of the Committee of Ministers to member States on the implementation of Article 9 of the European Landscape Convention on Transfrontier Landscapes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2370959&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

рівні та, там де це необхідно, готуватимуть та впроваджуватимуть спільні ландшафтні програми»;

– намагаючись підвищити обізнаність у ландшафтних питаннях всіх сторін Конвенції та сприяючи транскордонному співробітництву у питаннях, що пов'язані з ландшафтами;

– бажаючи привернути увагу і об'єднати представників держав, фахівців, місцевого населення та інших зацікавлених сторін до вживання заходів для захисту, управління та розвитку цих транскордонних ландшафтів;

рекомендує та закликає держави-члени до:

– покращення співпраці у питаннях, що стосуються транскордонних ландшафтів, шляхом заохочення місцевих та територіальних органів влади до створення, у випадках, де це необхідно, спільних програм з питань покращення ландшафтів на виконання статті 9 Конвенції;

– інформування інших держав – учасниць Конвенції, шляхом використання інформаційної системи Ради Європи з питань застосування Європейської ландшафтної конвенції, про початок чи планування спільних програм з метою збільшення обсягу обміну досвідом між сторонами у відповідній сфері.

II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Директива (Євросоюз) 2015/1535 Європейського Парламенту та Ради від 9 вересня 2015 року, що встановлює порядок надання інформації у сфері технічних норм і стандартів стосовно послуг в інформаційному суспільстві (кодифікована версія)¹¹

Враховуючи, що:

– внутрішній ринок ЄС охоплює територію без внутрішніх кордонів, на якій забезпечується вільний рух товарів, послуг та капіталу; відтак, заборона встановлювати кількісні обмеження руху товарів та заходи, що мають аналогічну дію, є одним із основних принципів ЄС;

– для належного функціонування внутрішнього ринку необхідно забезпечити якомога більшу прозорість національних ініціатив держав-членів, спрямованих на запровадження технічних норм; встановлення бар'єрів для торгівлі, які є результатом технічних норм стосовно певної продукції, може бути дозволено лише якщо це необхідно для забезпечення відповідності закріпленим вимогам;

– метою внутрішнього ринку є створення конкурентного середовища для підприємств; надання дедалі більшого обсягу інформації є одним із шляхів сприяння підприємствам у використанні переваг внутрішнього ринку; відтак необхідно надати суб'єктам економічної діяльності можливість оцінювати вплив національних технічних норм, запропонованих іншими державами-членами, шляхом забезпечення регулярної публікації назв затверджених проектів, а також через положення, що стосуються конфіденційності таких проектів,

держави-члени мають ухвалити національні технічні норми згідно з вимогами цієї Директиви щодо надання, отримання та обробки відповідної інформації.

Згідно зі ст. 1 для цілей цієї Директиви термін «послуга» означає будь-яку послугу в інформаційному суспільстві, тобто,

¹¹ Directive (EU) 2015/1535 of the European Parliament and of the Council of 9 September 2015 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical regulations and of rules on Information Society services (codified) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L1535&from=EN>

послугу, яка зазвичай надається за винагороду дистанційно за допомогою електронних засобів та на запит будь-якої особи – отримувача такої послуги.

Де-факто технічні норми включають:

– закони, регламенти або адміністративні положення держав-членів, що стосуються технічної специфікації або інших вимог чи норм стосовно послуг, або професійних кодексів чи кодексів практики, які у свою чергу стосуються зазначеної вище технічної специфікації або інших вимог чи норм стосовно послуг, дотримання яких розглядається як виконання зобов'язань, встановлених вищезазначеними законами, регламентами або адміністративними положеннями;

– добровільні угоди, стороною яких є державний орган та які забезпечують (у загальних інтересах) дотримання технічної специфікації або інших вимог чи норм стосовно послуг, крім тендерних умов державних закупівель;

– технічну специфікацію або інші вимоги чи норми стосовно послуг, пов'язані з фіскальними чи фінансовими заходами, що впливають на продукцію чи послуги, шляхом заохочення до виконання такої технічної специфікації або інших вимог чи норм стосовно послуг; це не стосується технічної специфікації або інших вимог чи норм стосовно послуг, пов'язаних з національними системами соціального забезпечення.

Всі держави-члени мають бути поінформовані про технічні норми, передбачені будь-якою іншою державою-членом.

Ця Директива не застосовується до послуг з радіо- та телемовлення, а також до послуг, перерахованих у Додатку II до неї.

Для контролю за виконанням цієї Директиви створюється Постійний комітет у складі представників, призначених державами-членами, які можуть звертатися по допомогу до експертів або радників; очолює Постійний комітет представник Комісії.

Директива набирає чинності на 20-й день після її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Рішення (Євросоюз) 2015/1814 Європейського Парламенту та Ради від 6 жовтня 2015 року стосовно створення і функціонування резерву стабільності ринку для схеми торгівлі викидами парникових газів в ЄС та стосовно внесення змін до Директиви 2003/87/ЄС¹²

Враховуючи, що:

– Директива 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради¹³ запроваджує систему торгівлі квотами на викиди парникових газів в межах ЄС з метою сприяння їх зменшенню в ефективний та економічний спосіб;

– згідно з Висновками Європейського Ради від 23–24 жовтня 2014 р. щодо структурних рамок енергетичної політики та політики з питань змін клімату до 2030 р., чинна та оновлена Директива 2003/87/ЄС, разом з інструментом стабілізації ринку, стане основним європейським інструментом для досягнення встановленої мети – зменшення викидів парникових газів;

– згідно з регулярними звітами Комісії, які вона надає Європейському Парламенту та Раді про стан європейського ринку вуглецю, існує певний структурний дисбаланс між попитом і пропозицією та, за прогнозами, він зберігатиметься і надалі, що потребує, у свою чергу, вжиття необхідних заходів для його подолання;

з метою усунення та запобігання у подальшому виникненню зазначеного дисбалансу, цим документом з 2018 р. створюється резерв стабільності ринку ЄС. Здійснення відрахувань до резерву починається з 1 січня 2019 р.

Сума відрахувань у 900 млн, відрахована з аукціонних обсягів за період 2014–2016 рр., як визначено у Регламенті (Євросоюз) № 176/2014 на виконання ст. 10(4) Директиви 2003/87/ЄС, не додається до обсягів, які планується виставити на аукціон у 2019 та 2020 рр., а розміщується у зазначеному резерві.

¹² Decision (EU) 2015/1814 of the European Parliament and of the Council of 6 October 2015 concerning the establishment and operation of a market stability reserve for the Union greenhouse gas emission trading scheme and amending Directive 2003/87/EC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1814&from=EN>

¹³ Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2003:275:TOC>

Відрахування, не виділені на виплату допомоги на влаштування на виконання ст. 10а(7) Директиви 2003/87/ЄС, а також відрахування, не виділені на виплату допомоги на влаштування в силу застосування ст. 10а(19) і (20) зазначеної Директиви, розміщуються у резерві у 2020 р. Комісія здійснює перегляд Директиви 2003/87/ЄС з огляду на зазначені невиділені відрахування та, за необхідності, вносить пропозицію до Європейського Парламенту та Ради.

Порядок і схеми формування і функціонування резерву стабільності ринку ЄС визначаються положеннями цього Рішення.

Рішення набирає чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Регламент (Євросоюз) 2015/1843 Європейського Парламенту та Ради від 6 жовтня 2015 року, що встановлює процедури Союзу у сфері спільної комерційної політики з метою забезпечення реалізації прав Союзу згідно з правилами міжнародної торгівлі, зокрема тими, що встановлені під егідою Світової організації торгівлі (кодифікована версія)¹⁴

Цим Регламентом встановлюються процедури ЄС у сфері спільної комерційної політики з метою забезпечення реалізації прав Союзу згідно з правилами міжнародної торгівлі, зокрема тими, які встановлені під егідою СОТ, що, за умови відповідності чинним міжнародним зобов'язанням і процедурам, спрямовані на:

- скасування бар'єрів для торгівлі на ринку ЄС з метою усунення збитків, яких вони можуть завдати;
- скасування бар'єрів для торгівлі на ринку будь-якої третьої країни з метою усунення їх несприятливих наслідків.

Зазначені процедури застосовуються, зокрема, до ініціювання та подальшого ведення і припинення процедур врегулювання міжнародних спорів у сфері спільної комерційної політики.

¹⁴ Regulation (EU) 2015/1843 of the European Parliament and of the Council of 6 October 2015 laying down Union procedures in the field of the common commercial policy in order to ensure the exercise of the Union's rights under international trade rules, in particular those established under the auspices of the World Trade Organization (codification) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R1843&from=EN>

Цей Регламент скасовує Регламент (ЄС) № 3286/94 та набирає чинності з наступного дня після свого опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива (Євросоюз) 2015/2302 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 року про заходи щодо організації туристичних турів та пов'язаних із цим послуг, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 і Директиви 2011/83/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 90/314/ЄЕС¹⁵

Метою цієї Директиви є сприяння належному функціонуванню внутрішнього ринку та досягненню високого і якомога більш уніфікованого рівня захисту споживачів через зближення окремих аспектів законодавчих, підзаконних та адміністративних положень держав-членів стосовно контрактів між подорожуючими і продавцями щодо організації туристичних турів і пов'язаних із цим заходів і послуг.

Ця Директива застосовується до турів, запропонованих для продажу або проданих подорожуючим та пов'язаних із цим заходів і послуг зі сприяння продавцями зазначеним особам. Положення Директиви не поширюються на подорожі строком до 24 годин, якщо тільки такі подорожі не передбачають розміщення на ніч; тури та пов'язані з ними заходи і послуги, здійснювані нерегулярно та на некомерційній основі і виключно для обмежених груп подорожуючих; а також тури та пов'язані з ними заходи і послуги, придбані на основі загальної угоди з метою організації ділової поїздки між продавцем та іншою фізичною чи юридичною особою, яка діє у цілях, що стосуються її роботи, бізнесу або професії.

Положення цієї Директиви не зачіпають норм національного загального договірної права, таких як норми щодо чинності, формування або укладення договору, якщо тільки окремі аспекти загального договірної права не врегульовані цією Директивою.

¹⁵ Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements, amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 90/314/EEC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L2302&from=EN>

Ця Директива скасовує Директиву 90/314/ЄЕС з 1 липня 2018 р. та набирає чинності на 20-й день після свого опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

ІІІ. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «РУСЛАН ЯКОВЕНКО проти України» від 4 червня 2015 року (Остаточне рішення від 4 вересня 2015 року, заява № 5425/11)¹⁶

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї зокрема:

ст. 5 (1) «Право на свободу та особисту недоторканність»;

ст. 2 «Право на оскарження в кримінальних справах»

Протоколу № 7.

Обставини справи

Заявником у справі виступив громадянин України Руслан Анатолійович Яковенко, 1979 р. н., який проживає у с. Королівка Київської обл.

12 липня 2010 р. міськрайонний суд м. Біла Церква визнав заявника винним у нанесенні тяжких тілесних ушкоджень гр. Н. 12 травня 2006 р., засудив заявника до чотирьох років і семи місяців позбавлення волі, а також прийняв рішення про попереднє тримання заявника під вартою в СІЗО до набрання чинності рішенням суду.

15 липня 2010 р. закінчився термін тримання заявника під вартою, і він звернувся до адміністрації СІЗО з проханням звільнити його з-під варти, в чому йому було відмовлено. 19 липня 2010 р. захисник заявника ще раз звернувся до адміністрації СІЗО з проханням про негайне звільнення його підзахисного, але йому було також відмовлено.

27 липня 2010 р. у зв'язку із закінченням строку для подання апеляції та відсутністю будь-яких апеляцій щодо нього рішення від 12 липня 2010 р. стало остаточним. Цього самого дня адміністрація СІЗО повідомила захиснику заявника у письмовій формі, що звільнити останнього неможливо, або поки щодо нього не буде

¹⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF RUSLAN YAKOVENKO v. UKRAINE of 4 June 2015. Final 04/09/2015 (Application no. 5425/11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154978>

змінено запобіжний захід, або поки рішення суду не стане остаточним. У листі адміністрації СІЗО також зазначалося, що у будь-якому випадку розпорядження щодо звільнення заявника з-під варти має бути видано міськрайонним судом м. Біла Церква.

29 липня 2010 р. адміністрація СІЗО отримала зазначене розпорядження суду про виконання остаточного рішення у справі і заявника було звільнено з-під варти.

5 серпня 2010 р. захисник заявника отримав від Державного департаменту з питань виконання покарань відповідь на свої звернення щодо затримок у звільненні його підзахисного з-під варти, згідно з якою порушення Кримінально-процесуального кодексу не було.

17 січня 2011 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою на порушення його права відповідно до ст. 5 (1) Конвенції щодо його незаконного тримання під вартою з 15 по 29 липня 2010 р., а також ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції, оскільки він фактично був позбавлений права оскаржити рішення у кримінальній справі. Заявник також вимагав 3 тис. євро компенсації моральної шкоди.

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 5(1) Конвенції (щодо незаконного тримання заявника під вартою з 15 по 29 липня 2010 р.) та ст. 2 Протоколу № 7 до неї (щодо позбавлення права подати апеляцію на рішення суду), а також зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набуття цим Рішенням статусу остаточного 3 тис. євро відшкодування моральної шкоди та 1 тис. 330 євро компенсації судових та інших витрат.

Суддя Зупанчіч висловив окрему думку, яка збігається з думкою більшості суддів. Він звернув увагу на той факт, що через особливу природу кримінального процесу в Україні заявник увесь час покарання у вигляді позбавлення волі провів, будучи «попередньо ув'язненим», хоча це ув'язнення фактично було таким, що відбувалося після завершення судового провадження до ухвалення остаточного рішення у кримінальній справі. Отже, перед заявником виникла дилема: якби він погодився із остаточним

рішенням і покаранням, він міг би вільно піти з установи попереднього ув'язнення. Проте, якщо він вирішив би скористатися своїм правом на оскарження, він мав би залишатися у становищі, що називалося «попереднім ув'язненням». Іншими словами, через примху системи заявник був позбавлений можливості або, як мінімум, бажання скористатися своїм правом на оскарження згідно з положеннями ст. 2(1) Протоколу № 7 до Конвенції.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ЛУЦЕНКО проти України (№ 2)» від 11 червня 2015 року (Остаточне рішення від 11 вересня 2015 року, заява № 29334/11)¹⁷

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 2 «Право на життя»;

ст. 3 «Заборона катування».

Обставини справи

Заявником у справі виступив громадянин України Юрій Віталійович Луценко, 1964 р. н.

З 2005 до 2006 р. та з 18 грудня 2007 р. до 11 березня 2010 р. заявник обіймав посаду міністра внутрішніх справ України. З 27 серпня 2014 р. він очолював партію «Блок Петра Порошенка».

2 листопада 2010 р. Генеральна прокуратура України (далі – ГПУ) відкрила кримінальне провадження проти заявника та гр. П. за підозрою у зловживанні службовим становищем відповідно до § 3 ст. 191 Кримінального кодексу України. 11 грудня 2010 р. було відкрито ще одне провадження за підозрою у зловживанні службовим становищем відповідно до § 3 ст. 365 Кримінального кодексу України. Два кримінальних провадження було об'єднано в одне.

¹⁷ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF LUTSENKO v. UKRAINE (No. 2) of 11 June 2015. Final 11/09/2015 (Application no. 29334/11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155092>

13 грудня 2010 р. ГПУ завершила розслідування у справі і висунула заявнику офіційне обвинувачення у скоєнні обох злочинів, перекваліфікувавши його дії за першим епізодом відповідно до § 5 ст. 191 Кримінального кодексу.

26 грудня 2010 р. заявника було заарештовано та відправлено в СІЗО СБУ.

27 грудня 2010 р. Печерський районний суд виніс рішення про взяття заявника під варту.

28 грудня 2010 р. заявника було переведено до Київського слідчого ізолятора № 13 (далі – СІЗО), де йому було проведено ряд діагностичних експертиз та поставлено діагноз «симптоматична гіпертензія».

У період з грудня 2010 р. по квітень 2011 р. заявник знаходився під наглядом лікарів медичної частини СІЗО. У цей період заявнику було поставлено ще ряд діагнозів, зокрема артрит, генералізований остеоартрит, міозит, стеатоз. Заявник скаржився на погане самопочуття та оголошував голодування на знак протесту проти його подальшого тримання під вартою.

17 травня 2011 р. ГРУ передала справу до Печерського суду м. Києва, який 27 лютого 2012 р. засудив заявника до чотирьох років позбавлення волі. 7 березня 2012 р. заявник подав апеляцію проти рішення Печерського суду м. Києва, проте Апеляційний суд м. Києва залишив рішення Печерського суду м. Києва без змін.

31 серпня 2012 р. заявника було переведено до колонії в м. Мена Чернігівської обл.

Рішенням від 3 квітня 2013 р. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив без змін рішення про ув'язнення заявника.

7 квітня 2013 р. колишній Президент України видав указ про помилування ряду осіб, включаючи заявника, якого того ж дня було звільнено з-під варти.

6 травня 2011 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою на порушення його прав відповідно до ст. 2 та 3 Конвенції з огляду на те, що матеріальні умови його тримання під вартою у СІЗО були неналежними, надана медична допомога було неадекватною. За його словами, умови поводження з ним до та

під час судових засідань були також неналежними, зокрема, в очікуванні судових засідань його тримали у занадто тісному та погано вентильованому приміщенні, а під час слухання в Печерському суді м. Києва – за металевим загородженням*, що, за його словами, не було обумовлено національним законодавством, відтак, стало приниженням його гідності, враховуючи суспільний резонанс та широкий інтерес до цієї справи з боку як національних, так і міжнародних ЗМІ.

Рішення Суду

Суд шістьма голосами проти одного визнав порушення положень ст. 3 Конвенції щодо неналежних умов тримання заявника під вартою в СІЗО з 28 грудня 2010 р. до 28 квітня 2011 р.

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції щодо неналежних умов поводження із заявником, а саме тримання його в металевій клітці під час судових засідань, враховуючи конкретні обставини цієї справи. Зокрема, зважаючи на відсутність доказів щодо попередніх судимостей заявника та підозри у скоєнні ним тяжких злочинів, а також враховуючи суспільний резонанс та широкий інтерес до цієї справи з боку як національних, так і міжнародних ЗМІ, Суд вважає, що заходи безпеки у залі суду були надмірними і могли розумно сприйматися заявником і громадськістю як принизливі, що може розглядатися як порушення положень ст. 3 Конвенції.

Суд також одностайно встановив, що у цій справі не було порушення ст. 3 Конвенції щодо ненадання медичної допомоги під час тримання заявника в СІЗО та щодо умов тримання заявника під вартою в СІЗО з 28 квітня до 10 травня 2011 р., з 23 травня 2011 р. до 6 квітня 2012 р. та 20 квітня 2012 р.

У своїй частковій окремій думці суддя Пейчал зазначив, що повністю згоден з колегами щодо визнання скарги прийнятною, проте висловлює незгоду стосовно порушення ст. 3 Конвенції у зв'язку з умовами тримання заявника під вартою в СІЗО з 28 грудня 2010 р. до 28 квітня 2011 р., оскільки вважає, що оцінка Суду з цього питання не містить ретельного аналізу конкретних умов тримання у зазначеному СІЗО та не враховує думку Уряду України.

* В оригіналі справи англійською *metal cage*. – Прим. перекладача.

З огляду на це суддя вважає, що абстрактні розмірковування суду та його некритичне тлумачення ст. 3 Конвенції (яке, на думку судді, суперечить Віденській конвенції про право міжнародних договорів) можуть бути небезпечними з огляду на застосування прецедентного права Суду на національному рівні. У зв'язку із зазначеним суддя не може погодитися з фактом порушення положень ст. 3 Конвенції щодо неналежних умов тримання заявника під вартою в СІЗО з 28 грудня 2010 р. до 28 квітня 2011 р.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «УШАКОВ та УШАКОВА проти України» від 18 червня 2015 року (Остаточне рішення від 18 вересня 2015 року, заява № 10705/12)¹⁸

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 6(1) і (3)(с) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявниками у справі виступило подружжя громадян України – Сергій Вікторович Ушаков (далі – заявник) та Анна Михайлівна Ушакова (далі – заявниця), 1976 р. н. та 1988 р. н. відповідно. Заявник наразі відбуває покарання у вигляді позбавлення волі у виправній колонії № 18 м. Холодногірськ, заявниця проживає в м. Харкові.

На час скоєння злочину подружжя проживало в квартирі разом з матір'ю заявниці гр. С., яка мала відкритий судовий спір з гр. Л. щодо успадкування будинку. У квітні 2008 р. заявник відвідував гр. Л. з наміром відмовити його від продовження зазначеного вище судового спору.

27 червня 2008 р. гр. Л. було знайдено мертвим у своєму будинку. Того самого дня було відкрито кримінальне провадження. Заявники опинилися підозрюваними, внаслідок чого їх було

¹⁸ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF USHAKOV AND USHAKOVA v. UKRAINE of 18 June 2015. Final 18/09/2015 (Application no. 10705/12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155199>

доставлено до Фрунзенського районного відділу Харківського міського управління ГУВС МВС України в Харківській обл.

У ніч з 27 на 28 червня 2008 р. у відділку міліції обох заявників допитали щодо їх місцезнаходження і діяльності 26 і 27 червня 2008 р. 28 червня було проведено медичне обстеження заявника, в ході якого на його тілі було виявлено численні синці та поранення, отримані в різний час.

За словами заявника, після медичного обстеження його було доставлено до відділу кримінальних розслідувань, де працівники міліції запропонували йому зізнатися у скоєнні злочину, а після того, як він відмовився це зробити, його били та залякували, в результаті чого під тиском заявник підписав зізнання у вбивстві гр. Л. Цього ж дня йому було призначено адвоката гр. М.

Вранці 28 червня 2008 р. заявницю було доставлено додому, в якому працівники міліції провели обшук. За її словами, правоохоронці погрожували їй: якщо вона не буде свідчити проти чоловіка, її звинуватять у зберіганні наркотиків. Потім заявницю було доставлено до відділу міліції, де вона підтвердила причетність свого чоловіка до вбивства.

30 червня 2008 р. заявник розказав своєму захиснику про жорстоке поводження з ним працівників міліції та своє зізнання під тиском у скоєнні злочину.

1 липня 2008 р. слідчий звернувся із заявою до прокуратури Фрунзенського району м. Харкова щодо досудового затримання заявника як запобіжного заходу. Натомість перед прийняттям рішення прокурор провів допит заявника особисто (заявницю допитували працівники міліції), у результаті чого виявилось, що між їхніми свідченнями існує багато неузгодженостей та дійшов висновку, що їх було отримано під тиском. Внаслідок цього заявника було звільнено.

2 липня 2008 р. за заявою обох заявників від 30 червня 2008 р. прокуратура Фрунзенського району м. Харкова відкрила кримінальне провадження проти працівників міліції. Незважаючи на це, перший допит останніх було проведено лише через місяць.

У період з 2 липня 2008 р. до 22 жовтня 2012 р. провадження у справі неодноразово закривали та знову відкривали з різних причин.

22 жовтня 2012 р. Харківська обласна прокуратура відмовила у відкритті кримінального провадження щодо жорстокого поводження із заявником. Цього ж дня вона припинила кримінальне розслідування у справі щодо жорстокого поводження працівників міліції із заявницею, розпочате 2 липня 2008 р.

2 лютого 2012 р. заявники звернулися до Європейського суду з прав людини зі скаргою на порушення їх прав відповідно до ст. 3 Конвенції щодо жорстокого поводження з боку працівників міліції і неефективного розслідування їхніх дій, а також ст. 6 (1) щодо того, що зізнання у скоєнні злочину були отримані під тиском та без присутності адвоката.

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції щодо матеріальних та процесуальних аспектів у відношенні обох заявників та ст. 6 (1) і (3) (с) щодо жорстокого поводження під час допиту у відношенні першого заявника.

Суд зобов'язав Україну виплатити упродовж трьох місяців із дати набуття цим Рішенням статусу остаточного:

- заявнику – 9 тис. євро відшкодування моральної шкоди та 5 тис. євро компенсації за судові та інші витрати,
- заявниці – 4 тис. 500 євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «СОКІЛ проти України» від 22 жовтня 2015 року (заява № 65032/09)¹⁹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування».

¹⁹ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF SOKIL v. UKRAINE of 22 October 2015 (Application no. 9414/13) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157969>

Обставини справи

Заявником у справі виступив громадянин України Сокіл М. В., 1981 р. н.. У січні 2014 р. заявник звільнений з місць позбавлення волі. Місцеперебування на час розгляду справи невідоме.

Згідно з медичними документами, заявник вживає наркотики з 1996 р. У 1998 р. у нього був діагностований гепатит С та цироз печінки, з 2008 р. має ВІЛ-позитивний статус і туберкульоз.

У березні 2010 р. був заарештований та доправлений у Київський слідчий ізолятор (далі – СІЗО). 13 липня 2010 р. Оболонський районний суд міста Києва призначив заявнику покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі за злочини, пов'язані зі вживанням наркотиків та крадіжку. 4 вересня 2010 р. заявника було переведено до Білоцерківської виправної колонії № 35 для відбування покарання.

У травні 2011 р. у заявника діагностували четверту клінічну стадію ВІЛ. 24 травня 2011 р. показник CD4+-клітин досягав 687 (16,3%), який в подальшому знизився до 467 (14,3%) 20 грудня 2012 р. та 314 – у лютому 2012 р.

7 липня 2011 р. Ірпінський міський суд звільнив заявника від відбування покарання за станом здоров'я.

25 липня 2011 р. заявник зареєструвався у Київському міському центрі профілактики та боротьби зі СНІДом з метою проведення регулярних медичних обстежень.

1 лютого 2012 р. заявник був засуджений Дніпровським районним судом міста Києва до чотирьох років позбавлення волі за крадіжку.

2 лютого 2012 р. заявника помістили в СІЗО. Відразу після прибуття він пройшов медичне обстеження та два рентгени грудної клітини. Йому була рекомендована консультація спеціалістів з туберкульозу, яка виявила в нього післятуберкульозні залишкові зміни в правій легені. У подальшому заявник неодноразово обстежувався в СІЗО у відповідь на його численні скарги.

У невизначену дату березня 2012 р. заявника перевели до лікарняної палати СІЗО, у якій він залишався до 18 лютого 2013 р. з такими діагнозами: гостра гемороїдальна кровотеча, геморой, хронічне множинне вживання наркотиків (наркотична залежність),

третя клінічна стадія ВІЛ, орофарингіальний кандидоз, хронічний вторинний кандидоз, гострий ентероколіт, хронічний гепатит, залишкові післятуберкульозні зміни, печінкова недостатність та інші. Заявнику було призначено відповідне лікування.

З березня 2012 р. до 18 лютого 2012 р. заявнику було надано додаткову медичну допомогу: 10 квітня 2012 р. – рентгенологічне обстеження грудної клітини та рекомендація до огляду спеціалістами; 24 жовтня 2012 р. – обстеження на наявність інфекційних захворювань (діагностовано четверту клінічну стадію ВІЛ). Також, з огляду на підозру в рецидиві туберкульозу, заявнику було рекомендовано провести друге рентгенологічне обстеження. Після його проведення ознак активної фази туберкульозу не виявлено.

Водночас 13 липня 2012 р. Апеляційний суд м. Києва скасував рішення від 1 лютого 2012 р. у кримінальній справі проти заявника і передав справу на повторний розгляд. 2 вересня 2012 р. Дніпровський районний суд міста Києва визнав заявника винним у злочинах, пов'язаних зі вживанням наркотиків та крадіжці, призначивши покарання у вигляді 2 років позбавлення волі.

З січня по лютий 2012 р. було проведено ряд медичних обстежень заявника як лікарями загальної практики, так і фахівцями Київського діагностичного центру. Призначене лікування було продовжено.

5 лютого 2013 р. заявник вимагав від суду забезпечити йому належне медичне обстеження і лікування, чого, за його словами, не можна було зробити в Київському СІЗО. 7 лютого 2013 р. суд йому відмовив, а 11 лютого 2013 р. спеціаліст з туберкульозу порадив перевести заявника до спеціалізованого закладу для хворих на туберкульоз.

18 лютого 2013 р. заявник був переведений до Жовтневської виправної колонії № 17, до якої прибув 21 лютого 2013 р. і був розміщений у спеціальному госпіталі для хворих на туберкульоз, за результатами обстеження в якому було зроблено висновок про середню тяжкість його стану. 21–22 лютого 2013 р. заявник обстежувався отоларингологом, психіатром та лікарем загальної практики, в результаті чого у нього було діагностовано туберкульоз, гепатит, енцефалопатію, ВІЛ та інші захворювання.

21 серпня 2013 р. заявник почав антиретровірусну терапію (АРТ). 20 вересня 2013 р. фахівець з туберкульозу з Харківської медичної академії післядипломної освіти надав висновок, що протитуберкульозне лікування є ефективним.

3 жовтня 2013 р. заявник був переведений до Бучанської виправної колонії № 85, оскільки стан його здоров'я покращився, і був забезпечений антиретровірусною терапією на два місяці.

За інформацією сторін у справі, перебуваючи в госпіталі, заявник отримував медикаменти також від своїх родичів.

31 січня 2014 р. заявника було звільнено з Бучанської виправної колонії № 85, оскільки він відбув покарання в повному обсязі.

5 лютого 2013 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини за скаргою на порушення його прав за ст. 3 Конвенції у зв'язку з ненаданням йому вчасної і належної медичної допомоги під час перебування в ув'язненні. Зокрема, він скаржився на невчасне надання терапії у зв'язку з його ВІЛ-позитивним статусом, в результаті чого третя клінічна стадія захворювання змінилася на четверту, а також симптоматичне замість системного і комплексного лікування інших діагностованих у нього хвороб. Крім того, він скаржився на те, що не завжди отримував медикаменти, які приносили його родичі, а також що Уряд надав Суду суперечливі документи, які не є підтвердженням того, що йому надавали вчасну і належну медичну допомогу. У зв'язку з цим він вимагав виплатити йому 100 тис. євро компенсації моральної шкоди та 850 євро відшкодування судових витрат.

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції у зв'язку з ненаданням заявнику вчасної і належної медичної допомоги під час перебування під вартою (зокрема, незважаючи на наявність даних про його ВІЛ-позитивний статус, необхідну антиретровірусну терапію йому було призначено і розпочато лише у липні 2013 р.; крім того, медична документація, надана Урядом Суду, є неповною та неналежної якості).

Суд також зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набрання цим Рішенням статусу остаточного

7500 євро компенсації моральної шкоди, відхиливши вимогу щодо відшкодування судових витрат, оскільки в ході справи заявнику було відшкодовано зазначену суму завдяки наданню йому безоплатної правової допомоги.

IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Захист даних для поліцейської та судової співпраці у кримінальних справах²⁰

9 жовтня 2015 р. Рада ЄС погодила свою пропозицію щодо проекту директиви про захист даних²¹. Цей проект спрямований на захист персональних даних, що обробляються з метою запобігання, розслідування, виявлення або судового переслідування кримінальних злочинів та охорони і запобігання загрозам громадській безпеці. Це дозволяє люксембурзькому головуванню почати переговори з Європейським Парламентом стосовно цієї частини пакету документів щодо захисту персональних даних. Інша частина цього пакету стосується загального регулювання захисту персональних даних, щодо якої з 15 червня ц. р. – після погодження пропозиції Ради – у ЄП тривають переговори. Тристоронні контакти з Європейським Парламентом організовані задля досягнення згоди до кінця поточного року щодо цілого пакету документів з питань регулювання захисту персональних даних.

Метою проекту директиви є забезпечення високого рівня захисту персональних даних і полегшення обміну ними між правоохоронними органами в рамках ЄС, враховуючи, що захист осіб у зв'язку з обробкою їх персональних даних є основоположним правом людини, визнаним Хартією основоположних прав ЄС та ДФЄС. Нова директива застосовуватиметься до транскордонної обробки персональних даних, а також їх обробки органами поліції і судової влади на національному рівні. Однією з особливостей нової директиви є закріплене у ній право на отримання компенсації у разі, якщо особі було завдано шкоди внаслідок обробки її персональних даних.

²⁰ Data protection for police and judicial cooperation in criminal matters: Council ready for talks with EP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/communiqués/2015/10/09-conseil-jai-protection-donnees/index.html> ; JHA Council – Ministers of Justice agree on the draft directive for the protection of personal data processed for purposes of law enforcement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/articles-actualite/2015/10/09-conseil-jai-justice/>

²¹ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties and the free movement of such data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12555-2015-INIT/en/pdf>

Міністр юстиції Люксембургу та Голова Ради Фелікс Браз (Félix Braz) відзначив досягнуту згоду як важливий крок на шляху здійснення масштабної реформи щодо захисту персональних даних у ЄС до кінця року. Ф. Браз також наголосив, що ця сфера має винятково важливе значення для громадян і органів влади всіх 28 держав – членів ЄС, відзначивши при цьому, що чинні норми і правила ЄС поширюються лише на транскордонну передачу персональних даних, що у свою чергу створює труднощі для поліції та інших правоохоронних органів у сфері судової співпраці у кримінальних справах та поліцейського співробітництва. Нові ж норми і правила спрямовані на підвищення взаємної довіри між поліцейськими та судовими органами в рамках ЄС. Кінцевою метою, за словами Ф. Браза, є завершення роботи над цим пакетом документів і прийняття директиви про захист персональних даних у грудні поточного року.

У цьому контексті Ф. Браз також звернув особливу увагу на Рішення Суду ЄС у справі «Максиміліан Шремс проти Комісара ЄС у справах захисту даних»²² (Case C-362/14) від 6 жовтня 2015 року, у якому суд визнав недійсною угоду між ЄС і США (що діяла впродовж останніх 15 років), яка передбачала спрощену процедуру передачі персональних даних товариствами з ЄС в США. У своєму рішенні Суд ЄС підтвердив, що законодавчі норми США у цій сфері є набагато менш суворими, ніж відповідні законодавчі положення, що діють у рамках ЄС. Ф. Браз наголосив також на важливих економічних наслідках цього рішення для об'єднаної Європи у контексті посилення захисту персональних даних.

Болгарія готова стати частиною Шенгенської зони²³

Після зустрічі з прем'єр-міністром Болгарії Бойко Борисовим (Boiko Borisov) 9 жовтня 2015 р. голова Європейської Ради Дональд Туск (Donald Tusk) заявив, що Болгарія готова стати частиною Шенгенської зони.

²² The Court of Justice declares that the Commission's US Safe Harbour Decision is invalid [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-10/cp150117en.pdf>

²³ Donald Tusk: Bulgaria Ready to Be Part of Schengen Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bta.bg/en/c/DF/id/1182501>

Він переконаний, що сьогодні Болгарія є найкращим прикладом, у тому числі і для інших держав-членів, як захищати кордони, додавши, що він розуміє, як багато ресурсів ця держава витрачає для захисту своїх кордонів. Це, на його думку, є переконливим доказом того, що ця країна готова стати частиною Шенгенської зони. Болгарія має кордони з Туреччиною, Грецією та Македонією. Водночас ці кордони є зовнішніми кордонами ЄС. Всі ці країни перебувають під серйозним міграційним тиском, але, як додав Д. Туск, Болгарії вдалося впоратися з цією ситуацією, успішно беручи участь в операціях *Frontex* в інших державах-членах²⁴.

Зусилля Болгарії у захисті спільних європейських кордонів схвально оцінив також і Голова ЄП Мартін Шульц (Martin Schulz), звернувши особливу увагу на той факт, що країна робила це, не будучи при цьому частиною Шенгенської зони. На його думку, відсутність у Болгарії доступу до Шенгенської інформаційної системи не завадила їй забезпечити ефективний захист спільних європейських кордонів. Адже захист болгарсько-турецького кордону становить взаємний інтерес для всіх держав-членів, і виконання зобов'язання щодо його захисту не залежить від того, чи є країна частиною Шенгену²⁵. Голова Європарламенту також додав у цьому контексті, що захист зовнішнього кордону ЄС – з Шенгеном чи без нього – ґрунтується на одних і тих самих критеріях. Саме тому попереднє рішення щодо неприйняття Болгарії до Шенгенської зони М. Шульц вважає контроверсійним та політично вмотивованим, адже Болгарія і Румунія виконали всі необхідні для входження технічні вимоги. При цьому в умовах нинішньої міграційної кризи Болгарія наполягає або на прийнятті її до Шенгенської зони, або на наданні їй можливості використовувати відповідні бази даних ШІС для забезпечення кращого захисту на кордонах.

²⁴ European Council President: Bulgaria ready to be part of Schengen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.focus-fen.net/news/2015/10/09/385753/european-council-president-bulgaria-ready-to-be-part-of-schengen.html>

²⁵ Bulgaria Obligated to Guard EU External Border - Martin Schulz [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novinite.com/articles/171347/Bulgaria+Obligated+to+Guard+EU+External+Border+-+Martin+Schulz>

Енергетична безпека Європейського Союзу – незмінний пріоритет

Оскільки енергетична безпека залишається незмінним пріоритетом для ЄС, енергетичні проблеми Європи також стали предметом обговорення на зустрічі Дональда Туска і Бойко Борисова 9 жовтня 2015 р. На думку Д. Туска, ключові інфраструктурні проекти, щодо яких ЄС має домовленості з Болгарією та іншими державами регіону, мають бути швидко та ефективно реалізовані для створення відмовостійкої мережі, що захищатиме Європу від зовнішніх ризиків. При цьому необхідно докладати всіх зусиль для диверсифікації поставок енергоносіїв і зниження залежності від одного постачальника. Такі дії вимагають ефективного виконання енергетичного законодавства і впевненості у тому, що всі чинні на сьогодні угоди відповідають нормам енергетичної безпеки ЄС. Як зазначив Б. Борисов, зі свого боку Болгарія сьогодні підтримує загальну енергетичну безпеку в Європі та дотримується відповідних норм і вимог Європейської Комісії. Водночас, коли йдеться про енергетичну безпеку ЄС, Болгарія розраховує на фінансову підтримку Європейської Комісії.

Ніколас Шміт (Nicolas Schmit), міністр, відповідальний за відносини з ЄП у період головування Люксембургу в Раді ЄС, у своїй заяві перед євродепутатами 7 жовтня ц. р. у ході дебатів щодо проекту стосовно подвоєння пропускної спроможності Північного потоку і його впливу на Енергетичний союз і безпеку поставок в ЄС²⁶ зазначив, що енергетика є геостратегічним сектором, а безпека енергопоставок – важливим завданням для ЄС на перспективу. Він також перерахував ряд заходів, яких було вжито у цьому зв'язку, з особливим акцентом на Енергетичному союзі. Нинішнє головування в особі Люксембургу бачить цю ініціативу як «великий якісний стрибок у розвитку європейської енергетичної політики та підвищення безпеки поставок». Як зазначає Н. Шміт, «Союз також підкреслює необхідність посилення регіонального співробітництва в енергетичній сфері». Відтак Рада очікує, що у 2016 році Комісія надасть свої пропозиції щодо поставок природного газу. При цьому Н. Шміт нагадав також, що глави

²⁶ Nicolas Schmit assured MEPs that he would «pass on to the relevant persons» the deep concerns expressed in the European Parliament about the Nord Stream 2 gas pipeline project [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/articles-actualite/2015/10/07-pe-schmit-nord-stream2/index.html>

держав – членів ЄС домовилися забезпечувати, аби всі угоди, пов’язані з купівлею газу у зовнішніх постачальників, у повній мірі відповідали законодавству ЄС; цього можна досягнути, зокрема, через підвищення рівня прозорості цих угод і їх обов’язкову відповідність правилам і нормам ЄС щодо енергетичної безпеки, згадавши при цьому Висновки Європейської Ради від 19–20 березня 2015 р.²⁷

Водночас член Європарламенту від Партії зелених Клод Турмес (Claude Turmes) називає Північний потік «вибухонебезпечним політичним проектом», що ставить під загрозу сам принцип Енергетичного союзу, та попереджає, що всі рішення щодо нього блокуватимуться.

Комісар ЄС з питань клімату та енергетики Мігель Аріас Каньете (Miguel Arias Cañete) відзначив, що гарантування безпечних і безперебійних поставок енергоносіїв громадянам і компаніям ЄС є пріоритетом для Комісії²⁸. На його думку, реструктурований План взаємозв’язку в межах Балтійського енергетичного ринку (BEMIP) буде ключовим інструментом для повної інтеграції країн Балтії до Європи. Крім цього, майбутня угода між Польщею, Литвою і Європейською Комісією щодо будівництва газопроводу між цими двома країнами та його спільного фінансування (*GIPL – Gas Interconnection Poland-Lithuania*), що має на меті посилити енергетичну безпеку ЄС, приєднавши країни Балтії до загальноєвропейського газового ринку, не лише дозволить припинити енергетичну ізоляцію Литви, Латвії та Естонії, а й надасть їм можливість диверсифікувати поставки газу. При цьому для ЄС надзвичайно важливо, аби газопровід «Північний потік – 2» у повній мірі відповідав законодавству ЄС у цій сфері, зокрема, так званому Третьому енергетичному пакету, а також екологічним критеріям та правилам конкуренції стосовно державних закупівель. Проект *GIPL* не лише стане першим європейським інфраструктурним проектом, який з’єднає країни Балтії з енергетичними ринками Західної Європи, а й забезпечить вільний рух енергоресурсів в Європі, безпеку

²⁷ European Council meeting (19 and 20 March 2015) – Conclusions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11-2015-INIT/en/pdf>

²⁸ Commissioner Arias Cañete at the European Parliament Plenary: opening and concluding remarks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5797_en.htm

енергопоставок та диверсифікацію ресурсів на шляху до Енергетичного союзу ЄС.

Наслідки можливого виходу Великої Британії з ЄС

Останнім часом політика прем'єр-міністра Великої Британії Девіда Кемерона (David Cameron) щодо можливого виходу його країни з ЄС піддається критиці з боку його власної партії, опозиції, а також колег – лідерів ЄС. Зокрема, прес-секретар британського уряду Хелен Бауер (Helen Bower) засудила заяву британського уряду, відповідно до якої Велика Британія «може вижити поза ЄС»²⁹.

Велика Британія обґрунтовує свою зовнішньополітичну позицію захистом єдиного ринку для неї та інших держав, мінімізацією нормативного регулювання зовнішньої торгівлі та обмеженням доступу мігрантів до ринку праці.

Д. Кемерон заявив про намір обмежити податкову та дитячу допомогу громадянам ЄС, які іммігрували до Великої Британії. У першу чергу, це стосується громадян Словаччини та Польщі. Він також заявив про можливість проведення референдуму щодо виходу Великої Британії з ЄС до кінця 2017 р. При цьому, враховуючи темпи обговорення цього питання, задані Д. Кемероном, деякі експерти передбачають можливість його проведення вже наступного року, щоб уникнути затягування періоду невизначеності, що завдає шкоди економіці країни. Водночас Уряд виключає можливість його проведення 5 травня 2016 р., у той самий день, на який заплановано вибори до парламентів Шотландії, Уельсу і Північної Ірландії та вибори мера Лондона³⁰. У свою чергу, Шотландська національна партія наголосила, що під час проведення другого референдуму буде набрано кількість голосів, необхідну для отримання Шотландією незалежності.

²⁹ Roubanis I. Facing eurosceptics in his party, the opposition, and European governments, Prime Minister Cameron finds hard to steer his government and anchor Britain to the project of European Integration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://neurope.eu/article/camerons-negotiation-with-the-eu-hard-in-brussels-impossible-in-london/>

³⁰ EU referendum: the pros and cons of Britain leaving Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theweek.co.uk/eu-referendum>

Європейські політики, зокрема прем'єр-міністр Нідерландів Марк Рютте (Mark Rutte), стверджують, що вихід Великої Британії з ЄС матиме негативний вплив на її зовнішньополітичний статус та економічний розвиток. Водночас канцлер ФРН Ангела Меркель (Angela Merkel) акцентує увагу на тому, що ситуація з Великою Британією буде вирішуватися виключно за «європейськими правилами».

Представники Європейської Комісії у цьому зв'язку вже неодноразово зазначали, що політика Великої Британії щодо обмеження прав мігрантів – громадян ЄС є дискримінаційною. При цьому Д. Кемерон переконаний, що Велика Британія може залишитися в ЄС за умови проведення комплексного реформування у чотирьох сферах – торгівля, працевлаштування, правове регулювання діяльності у сфері малого і середнього підприємництва, зовнішня політика³¹.

У реформуванні сфери торгівлі Велика Британія прагне свободи у підписанні торговельних угод з державами поза межами ЄС. Експерти вважають, що Велика Британія може наслідувати приклад Норвегії, яка має доступ до єдиного ринку ЄС, але не пов'язана законодавством ЄС у таких галузях, як сільське господарство, юстиція і внутрішні справи. Дослідження, проведене аналітичним центром «Відкрита Європа», свідчить, що економіка Великої Британії зазнає значних збитків внаслідок її виходу з ЄС вже найближчим часом після такого виходу.

Щодо реформування сфери працевлаштування, неможливо обмежити свободу переміщення трудових ресурсів, адже це є основою економічної політики ЄС. Професор Адріан Фавелл (Adrian Favell) стверджує, що ринок праці сам стимулює до обрання «найяскравіших та найкращих» працівників, які приїжджають до Великої Британії. На думку професора, відбір найкращих працівників з усієї Європи лише позитивно вплине на економіку Великої Британії.

Британські євроскептики переконані, що велика кількість малих і середніх підприємств, не маючи торговельних відносин з ЄС, обтяжені при цьому значними законодавчими обмеженнями, встановленими Союзом. При цьому інші стверджують, що

³¹ EU referendum: the pros and cons of Britain leaving Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theweek.co.uk/eu-referendum>

мільйони робочих місць можуть бути втрачені, якщо великі промислові виробники, такі як автовиробники, переведуть своє виробництво до інших, дешевших країн ЄС, тоді як британські фермери втратять величезні субсидії ЄС.

Щодо зовнішньополітичного статусу, існує точка зору, що якщо Велика Британія вийде зі складу ЄС, вона стане менш цікавим союзником для США, що відповідно позначиться на її зовнішньополітичному статусі.

Водночас економічні експерти переконують, що вихід Великої Британії з ЄС позитивно вплине на її економіку, буде знято квоти та обмеження, створено вільний економічний ринок. На думку оглядачів видання *The Economist*, такі зміни перетворять Лондон на «Сінгапур на стероїдах»³². Проте є й інша сторона медалі: відносини Великої Британії з іншими державами – членами ЄС погіршаться. Дата виходу Великої Британії з ЄС стане точкою неповернення до єдиного європейського простору, що негативно позначиться на сферах безпеки, економіки, культури, освіти та ін.

Щодо підтримки виходу Великої Британії з ЄС з боку представників бізнесу держави, більшість бізнес-лідерів виступають «за» продовження її членства в Євросоюзі, проте серед британських підприємців існує і група «анти-ЄС» (Альянс платників податків, Інститут економічних справ та ін.).

У Великій Британії тривають дискусії щодо того, як саме сформулювати питання, що виносяться на референдум. Наразі є два варіанти: «Велика Британія залишається членом ЄС або виходить з ЄС?» або «Як ви думаєте, Сполучене Королівство повинне залишитися членом Європейського Союзу?». У референдумі щодо виходу Великої Британії зі складу ЄС зможуть взяти участь британські громадяни, які проживають на території держави; британські громадяни, які проживають за кордоном не менше 15 років; громадяни Ірландії, Мальти і Кіпру, які проживають у Великій Британії; громадяни Співдружності, які проживають у Великій Британії; громадяни Співдружності, які є резидентами Гібралтару. Проте, громадяни Джерсі, Гернсі та острову Мен не зможуть взяти участь у голосуванні щодо європейської долі

³² EU referendum: the pros and cons of Britain leaving Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theweek.co.uk/eu-referendum>

Великої Британії; членам Палати лордів буде дозволено голосувати на референдумі.

Як свідчать результати опитування центру дослідження громадської думки *YouGov*, якщо б референдум відбувся зараз, його результати були б такими: 40% голосували б за вихід Сполученого Королівства з ЄС, 38% – підтримали б продовження членства країни в ЄС, 16% – не змогли б відповісти і 6% респондентів взагалі не брали б участі у голосуванні.

Греція: економічна криза, державний борг, боротьба з корупцією

На думку експертів, Греція є яскравим прикладом взаємозалежності державного боргу, економічної кризи та реалізації прав людини³³. В останні роки ряд держав – членів єврозони, які накопичували надмірний державний борг протягом останнього десятиріччя, були змушені звернутися за фінансовою допомогою у вигляді кредитів до МВФ та інших держав – членів зони євро. Але, як свідчить практика, програми кредитування супроводжуються надзвичайно жорсткими умовами погашення кредитів, які призвели до значних скорочень соціальних витрат. У свою чергу ця політика призвела до непропорційних порушень соціальних та економічних прав. Приклад Греції демонструє співвідношення жорсткої економії із заборгованістю держави. Заходи щодо покращення економічної ситуації в Греції були включені до актів вторинного європейського права, враховуючи права, закріплені Хартією основоположних прав ЄС. Фактично економічні кризи підірвали «європейську соціальну конституцію порядку».

Однією з передумов економічної кризи в державі є корупція. 22 жовтня 2015 р. Група держав проти корупції Ради Європи (ГРЕКО) підготувала чергову доповідь щодо Греції³⁴, присвячену

³³ Chrysogonos K. Excessive Public Debt and Social Rights in the Eurozone Periphery: The Greek Case [Електронний ресурс] / К. Chrysogonos, Т. Zolotas, А. Pavlopoulos // *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2015. – № 4. – Режим доступу: http://www.maastrichtjournal.eu/table_of_content.aspx

³⁴ Greece: Group of States against Corruption Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/en/web/portal/-/greece-group-of-states-against-corruption-report?redirect=http://www.coe.int/en/web/portal-staging/home?p_p_id=101_INSTANCE_CWAECqDHgT3y&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

етичним аспектам діяльності парламенту, суддів і прокурорів. ГРЕКО закликає Грецію до необхідної і невідкладної розробки певних правил етики для депутатів, що стосувалися б декларування доходів та встановлення критеріїв щодо прийняття подарунків, а також контактів з третіми сторонами, включаючи лобістів. У доповіді, зокрема, зазначається, що Греція знаходиться на початковій стадії формування «політики чесності для парламентаріїв», оскільки таких правил у цій державі ще не існує. Крім того, експерти ГРЕКО закликають Грецію переглянути її систему привілеїв та імунітетів і забезпечити більшу обізнаність парламентаріїв про їхні зобов'язання. Експерти ГРЕКО також підкреслюють, що корупція стала однією з головних проблем, які сприяли фінансовій кризі у Греції. Як зазначається у матеріалах доповіді, схвалення законодавчих та інституційних маніпуляцій, звільнення від відповідальності авторів неякісних нормативно-правових актів лише сприяли непрозорому законодавчому процесу.

ГРЕКО сподівається, що стратегія боротьби з корупцією та план дій, прийняті у 2013-2014 рр., призведуть до бажаних змін у Греції, включаючи економічну сферу. Як позитивний крок Греції відзначається здійснення незалежного нагляду за декларуванням майна з боку Комітету з вивчення декларацій про активи та економічні інтереси. Діяльність Комітету відзначається ГРЕКО як «перспективний розвиток», оскільки раніше подібний нагляд здійснювався парламентом Греції і був неефективним³⁵.

Оскільки судді і прокурори мають певні імунітети, Греції необхідно кодифікувати правила їхньої поведінки та раціоналізувати загальний нагляд за їх діяльністю. За оцінками експертів ГРЕКО, сьогодні такий нагляд здійснюють занадто багато органів, що негативно позначається на ефективності їхньої діяльності та здійсненні самого контролю.

У доповіді визначено також системні недоліки у судовій системі Греції, відзначається її загальна неефективність, зокрема занадто довгі строки як розгляду справ, так і виконання судових рішень. Крім того, наголошується на необхідності провести оцінку системи судочинства у її загальному функціонуванні, а також

³⁵ Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors: evaluation report. Greece [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep\(2014\)9_Greece_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep(2014)9_Greece_EN.pdf)

забезпечити більшу підзвітність суду шляхом запровадження періодичної звітності про стан роботи судової гілки влади. При цьому Греція переглянула вимоги щодо відбору та строків перебування на більшості з керівних суддівських і прокурорських посад з метою забезпечення їх незалежності від виконавчої влади.

Генеральний секретар Ради Європи Турб'єрн Ягланд (Thorbjørn Jagland) підкреслив, що доповідь показує, що співпраця між Грецією і РЄ спрямована на зниження рівня корупції як однієї з основних причин тривалої економічної кризи в країні³⁶.

Стан реалізації 19 рекомендацій, що містяться у доповіді для Греції, оцінюватиметься експертами ГРЕКО у першій половині 2017 р.

³⁶ Greece urged to secure integrity in parliament and in the judiciary, a new anti-corruption report says [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2374049&Site=DC&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE>

Інформаційно-аналітичний дайджест

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Жовтень – грудень 2015 р.

Редакційна колегія серії:

Бабін Б.В., Баймуратов М.О.,
Буроменський М.В., Гріненко О.О.,
Дмитрієв А.І.

Випуск підготували:

Ворошилова І.В., Хендель Н.В.,
Шморгун Б.В., Щукіна А.В.

Відповідальна за випуск:

Гріненко О.О.

Формат 60x90/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,87. Обл.-вид. арк. 2,5.

Оригінал-макет підготовлено в
Інституті законодавства Верховної Ради України
04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4.